

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

ФАКУЛЬТЕТ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
(протокол № _____ від 30 серпня 2023 р.)

Голова Науково-методичної ради

 Ю.В. Литвиненко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕТИКА-ЕСТЕТИКА

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Спеціальність: 024 Хореографія

спеціалізація/освітньо-професійна програма: Хореографія

Код дисципліни в каталозі вибіркових навчальних дисциплін: ВД.Х7

Мова навчання: українська

Київ – 2023

РОЗРОБНИКИ:

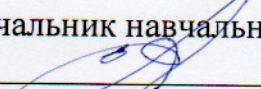
Попова Оксана Борисівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін, popovaob9@ukr.net;
popovaob9@gmail.com

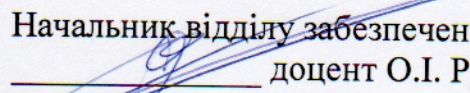
РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін
(засідання кафедри 29 серпня 2023 р., протокол № 10)

Завідувач кафедри професор Є.А.Пінчук

ПОГОДЖЕНО:

Начальник навчально-методичного відділу

О.М. Д'яченко

Начальник відділу забезпечення якості вищої освіти

доцент О.І. Рудешко

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на ознайомлення студентів з базовими засадами етики та естетики, поняттями прекрасного та гармонійного в професійній діяльності та житті. За своєю приналежністю етика відноситься до філософського знання, оскільки зародилася в межах філософії. Етика, як і філософія, має справу з універсалиями, тобто найбільш загальними поняттями. Такими для етики, передусім, є поняття Добрі і Зла, оскільки завдання етики полягає не лише в дослідженні конкретно-історичного змісту цих понять, а й проясненні їхньої сутності, природі, способів обґрунтування. Предметом етики є мораль в контексті новітніх поглядів, що розуміється як модус відношення людини до дійсності в усій повноті людських відносин та ставлення до світу та природи в цілому. Обсяг дисципліни – 3 кредити ЄКТС. Основні теми: корпоративна етика етика та естетика іміджу в корпоративній етиці; етика та естетика бізнес-етикету та дрес-код; особливості національної етики та етикету; діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності. Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та заліку.

Abstract of the discipline. This discipline is the theoretical basis of the body of knowledge and skills that form the professional level of a modern specialist in the field of physical culture and sports. The purpose of teaching the discipline "Fundamentals of Public Speaking" is to acquire theoretical knowledge and form practical skills of public speaking and communication on their basis, harmonious development of the student's creative personality, his/her speech culture; acquaintance with the basic laws, genres of rhetoric as a science, the best achievements of public speaking of the past and present; development of thinking and logical activity of future speakers; formation of polemical skills of a student-orator. The volume of the discipline is 3 ECTS credits. Main topics: genres of public speaking; the concept of public speaking; methods of preparation and delivery of public speaking; argumentation as a basic principle of public speaking; composition of a speech, general characteristics of its parts; action as the final stage of a speech. The final grade is formed based on the results of the current control and test.

Мета навчальної дисципліни - формування етико-моральної культури поведінки, необхідної для освітньої та дослідницької діяльності сучасного спеціаліста.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Етика-естетика» відповідно до освітньо-професійної програми «Хореографія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 024 Хореографія

Шифр	Компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в хореографії, в мистецькій освіті, виконавській діяльності, що передбачає застосування певних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК3	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК4	Здатність оперувати професійною термінологією в сфері фахової хореографічної діяльності (виконавської, викладацької, балетмейстерської та організаційної).
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	
ФК1	Усвідомлення ролі культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин.
ФК2	Здатність аналізувати основні етапи, виявляти закономірності історичного розвитку мистецтв, стильові особливості, види і жанри, основні принципи координації історико-стильових періодів світової художньої культури.
ФК5	Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків для забезпечення освітнього процесу в початкових, профільних, фахових закладах освіти.
ФК7	Здатність використовувати інтелектуальний потенціал, професійні знання, креативний підхід до розв'язання завдань та вирішення проблем в сфері професійної діяльності.
ФК8	Здатність сприймати новітні концепції, усвідомлювати багатоманітність сучасних танцювальних практик, необхідність їх осмислення та інтегрування в актуальний контекст з врахуванням вітчизняної та світової культурної спадщини.
ФК16	Здатність дотримуватись толерантності у міжособистісних стосунках,

етичних і добродійних взаємовідносин в сфері виробничої діяльності.

Обсяг навчальної дисципліни – 3 кредити ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	4	0	0	38	48	90
Заочна	0	0	0	12	78	90

Статус навчальної дисципліни: вибіркова/на вибір

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Історія державності та культури України»

Програма навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма навчання					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб.	Інд.	с. р.		л	с	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Предмет і значення етики та естетики	10	2	4	–	–	4	8	–	–	–	–	8
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та спорт.	10	–	4	–	–	6	8	–	–	–	–	8
Тема 3. Корпоративна етика	12	2	4	–	–	6	9	–	2	–	–	7
Тема 4. Спорт та екологічна етика	8	–	4	–	–	4	8	–	–	–	–	8
Тема 5. Етика та естетика іміджу в корпоративній етиці.	8	–	4	–	–	4	9	–	2	–	–	7
Тема 6. Етика та	8	–	4	–	–	4	10	–	2	–	–	8

естетика комунікації у спорті і мистецтві												
Тема 7. Етика та естетика бізнес-етикету та дрескод.	10	–	4	–	–	6	10	–	2	–	–	8
Тема 8. Особливості національної етики та етикету	10	–	4	–	–	6	10	–	2	–	–	8
Тема 9. Діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності.	8	–	4	–	–	4	10	–	2	–	–	8
Тема 10. Етика та естетика спортивного та мистецького середовища.	8	–	2	–	–	6	8	–	–	–	–	8
Усього годин	90	4	38	-	-	48	90	-	12	-	-	78

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Предмет і значення етики та естетики

Визначення та зміст понять «ділова етика» і «діловий етикет». Об'єкт, предмет і завдання етики ділового спілкування. Етика спорту як різновид прикладної етики, що регулює відносини між людьми у сфері спортивної діяльності. Причини виникнення прикладної етики як артефакту кінця ХХ століття: бурхливий розвиток спорту, науки, політики, економіки другої половини ХХ століття. Звернення етики до вирішення нових для неї практичних проблем. Етика і культура спілкування в пам'ятках історії та культури.

Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та спорт.

Проблема гуманізму як центральна проблема соціогуманітарних наук. пріоритетна роль етики у формуванні сучасної комунікативної культури. «Людиноутворююча» значимість етико-моральних принципів. Розвиток самосвідомості індивіда в процесі «туристського життя». Етикет як соціальний канал входження в інші «ціннісні міри». Гуманістична місія етики та етикету – сприяння розв'язанню соціальних проблем (зайнятість, подолання бідності тощо). Гуманістична складова в системі підготовки фахівців для сфери спорту.

Тема 3. Корпоративна етика

Специфіка проведення ділових бесід, зустрічей, переговорів. Етикет ділових переговорів. Етикет ділового спілкування по телефону. Епістолярний етикет. Перепони у діловому спілкуванні. Історичні аспекти становлення та розвитку ділового спілкування. Історичні аспекти становлення та розвитку ділового етикету.

Розвиток ділового спілкування у ХХ столітті. Розвиток ділового спілкування у ХХ столітті. Зародження школи “людських відносин”. Зміни етичних норм і поведінки людей під впливом виробничих відносин. “Організаційна культура” як один з інструментів управління господарством. Феномен “культури спілкування”.

Тема 4. Спорт та екологічна етика

Екологічний аспект спортивної діяльності. Людина і довкілля (природне і урбанізоване) в спорті. Спорт як ситуація розриву з «нудотою повсякденності». Можливість створити «пограничну ситуацію» чи залучитися до неї та пережити її у соціальному середовищі чи небезпечних природних умовах. Неповторність переживань людини у інноваційних та альтернативних видах спорту. Цінність цих переживань та досвіду для особистісного розвитку, набуття життєвої мудрості. Роль рівня організації спорту та можливості конфлікту. Світоглядні орієнтації людини, що включилися в систему спорту. Моральні вимоги, обмеження, приборкання людини в туристичній діяльності.

Тема 5. Етика та естетика іміджу в корпоративній етиці.

Поняття іміджу. Ділове спілкування у бізнесі. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Визначення ділового спілкування. Просодика і проксемика ділового спілкування. Норми і функції спілкування. Рівні ділового спілкування. Церемоніальні особливості поведінки у діловій діяльності у корпоративній етиці. Імідж та створення сприятливого психологічного клімату. Значення етики та естетики для іміджу у культурі ділового спілкування. Етика та естетика особистого іміджу та уникнення перепон у спілкуванні у сфері фізичної культури і спорту.

Тема 6. Етика та естетика комунікації у спорті і мистецтві

Поняття естетики спортивної поведінки. Людина і довкілля (природне і урбанізоване) та сфера спорту та мистецтва. Роль рівня організації спорту та можливості конфлікту. Світоглядні орієнтації людини, що включилися в систему спорту. Етика та естетика та особливість людських зв'язків у спорті та мистецтві і проблема набуття відповідальності за встановлені контакти і підвищення толерантності як до членів малої групи, до представників спортивної індустрії, до місцевого населення. Перепони у діловому спілкуванні. Етика та естетика культури ділового спілкування та створення сприятливого психологічного клімату.

Тема 7. Етика та естетика бізнес-етикету та дрес-код.

Ділове спілкування у бізнесі. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Визначення спілкування. Особливості ділового спілкування. Норми і функції спілкування. Рівні ділового спілкування. Етика та естетика церемоніальних особливостей поведінки у спортивному бізнесі

Тема 8. Особливості національної етики, естетики та етикету.

Норми ділового етикету зарубіжних країн. Спорт як засіб моральної меліорації сучасного суспільства, подолання соціального імунодефіциту (браку приросту людських взаємин). Можливості спорту як найдемократичнішої форми людських стосунків. Спорт та утвердження «діалогічної» культури спілкування (інтерсуб'єктивне узгодження життєвої істини). Етичні та естетичні норми у культурах Сходу і Заходу.

Тема 9. Діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності.

Етика та естетика ділового спілкування. Особливості, функції та рівні ділового спілкування. Значення ділового протоколу для спортивного бізнесу. Поняття про діловий протокол. Основні принципи ділового протоколу у спортивній та мистецькій діяльності. Протокол у міжнародному спілкуванні. Спортивна та мистецька діяльність у контексті етики та естетики сфер та реалій суспільного життя.

Тема 10. Етика та естетика спортивного і мистецького середовища.

Специфіка соціального середовища в спорті і мистецтві. Етика та естетика та дизайн спортивного й мистецького середовища як одна з ключових умов успіху. Поняття естетики поведінки у сфері спорту і мистецтва. Моральні вимоги, обмеження, приборкання людини в спортивній і мистецькій діяльності.

Тематика семінарських занять

Номер і назва теми дисципліни	Номер і назва теми практичних занять	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Предмет і значення етики та естетики.	Предмет і значення етики	4	–
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та спорт.	Основні принципи етики	2	–
	Моральна свідомість у спорті	2	-
Тема 3. Корпоративна етика.	Правила корпоративного менеджменту у спорті й мистецтві	2	1

	«Організаційна культура» як один з інструментів управління господарством	2	1
Тема 4. Спорт та екологічна етика.	Поняття екологічної етики	2	–
	7. Висновки через обмеження третім поняттям й умови їхньої правомірності.	2	–
Тема 5. Проблема іміджу в корпоративній етиці.	Поняття та роль іміджу в корпоративній етиці	4	2
Тема 6. Етика та етикет у спорті і мистецтві.	Значення та особливості етики та етикету у спорті і мистецтві	4	2
Тема 7. Бізнес-етикет та дрес-код.	Бізнес-етикет	2	1
	Корпоративний дрес-код та його особливості	2	1
Тема 8. Особливості національної етики та етикету	Специфіка та особливості національної етики та етикету.	4	2
Тема 9. Діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності.	Поняття і значення ділового протоколу	4	2
Тема 10. Етика та естетика спортивного та мистецького середовища	Дизайн спортивного та мистецького середовища як одна з ключових складових корпоративної етики та умов успіху у сфері спорту	2	–
Всього годин:		38	12

Завдання для самостійної роботи студентів

Номер і назва теми дисципліни	Завдання	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Тема 1. Предмет і значення етики та	Предмет і значення етики Значення засвоєння основ та	1	4

естетики.	правил етики для розвитку особистості.		
	2. Написання реферату на тему «Об'єкт, предмет і завдання етики ділового спілкування.».	2	4
	Підготовка до практичного заняття з теми 1.	1	–
Тема 2. Принципи етико-моральної свідомості та спорт.	Написання есе на тему «Загальні принципи етико-моральної свідомості та спорт».	1	2
	Підготовка до практичного заняття з теми 2.	1	–
	6. Написання реферату на тему: «Гуманістична складова в системі підготовки фахівців для сфери спорту та мистецтва».	4	6
Тема 3. Корпоративна етика	Підготовка реферату та презентації зі змісту, форм та шляхів сучасної корпоративної етики	3	4
	Вирішення кейсів (навчальних ситуацій) з підготовки завдань з корпоративної етики	2	2
	Підготовка до практичного заняття з теми 3.	1	1
Тема 4. Спорт та екологічна етика.	Підготовка та написання есе на тему «Екологічна етика та спорт».	1	4
	Підготовка до практичного заняття з теми 4.	1	–
	Написання есе на тему «Людина і довкілля (природне і урбанізоване) в спорті».	1	4
	Підготовка до практичного заняття з теми 4.	1	–
Тема 5. Проблема іміджу в корпоративній етиці.	14. Імідж та створення сприятливого психологічного клімату.	2	4

	Психологія іміджу в корпоративній етиці.	1	3
	Підготовка до практичного заняття з теми 5.	1	1
Тема 6. Етика та етикет у спорті і мистецтві.	Світоглядні орієнтації людини, що включилися в систему спорту та мистецтва.	2	6
	Підготовка до практичного заняття з теми 6.	2	2
Тема 7. Бізнес-етикет та дрес-код.	Правила бізнес-етикету.	2	2
	Особливості ділового спілкування. Норми і функції спілкування.	2	3
	21. Церемоніальні особливості поведінки у бізнесі. Підготовка до практичного заняття з теми 7.	2	3
Тема 8. Особливості національної етики та етикету	Норми ділового етикету зарубіжних країн.	6	8
Тема 9. Діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності.	Підготовка до практичного заняття з теми «Протокол у міжнародному спілкуванні».	4	8
Тема 10. Етика та естетика спортивного та мистецького середовища.	Поняття естетики поведінки у сфері спорту та мистецтва.	6	8
Всього годин:		48	78

Очікувані результати навчання з дисципліни: формування уявлення студентів про значення етики та естетики та про їхнє місце у системі сучасної науки; розуміння загальних логіко-філософських засад наукового мислення

знанням: специфіку морально-етичної поведінки; властивості правильного мислення (визначеність, послідовність, обґрунтованість); основні етико-естетичні закони та закономірності; основні логічні роботи Аристотеля, історію створення класичної фундаментальної логіки; - основні логічні форми думки: поняття, судження, умовиводи та їх правила; логічні

основи теорії аргументації, будівлі і види доказів. Безпосередні правила етикету та правил поведінки у професійній сфері,); розрізняти естетичні та неестетичні прояви спортивної діяльності; основні етапи розвитку професійної етики та ділового етикету; студент повинен орієнтуватися в типах етикетної поведінки, достоїнствах та різноманітних проявах ділового етикету та естетичної поведінки у професійній сфері;

умінням: співвідносити етичну та практичну сторони професійної діяльності; розуміти та вміти застосовувати поняття краси та гуманізму у професійну діяльність; аналізувати найзагальніші характеристики та якості, що притаманні різним естетичним об'єктам дійсності; розрізняти прекрасне та потворне у житті та діяльності;

Перелік програмних результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни «Етика-естетика» відповідно до освітньо-професійної програми «Хореографія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 024 Хореографія

Шифр	Програмні результати навчання (ПРН)
ПРН1	Визначати взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із концепцією сталого розвитку України.
ПРН2	Розуміти моральні норми і принципи та вміти примножувати культурні, наукові цінності і досягнення суспільства в процесі діяльності.
ПРН3	Вільно спілкуватись державною мовою усно і письмово з професійних та ділових питань.
ПРН6	Розуміти роль культури і мистецтва в розвитку суспільних взаємовідносин.
ПРН7	Знати і розуміти історію мистецтв на рівні, необхідному для застосування виразально-зображальних засобів відповідно до стилю, виду, жанру хореографічного проєкту
ПРН8	Розуміти хореографію як мистецький феномен, розрізняти основні тенденції її розвитку, класифікувати види, напрями, стилі хореографії
ПРН10	Розуміти хореографію як засіб ствердження національної самосвідомості та ідентичності.
ПРН12	Відшуковувати необхідну інформацію, критично аналізувати і творчо переосмислювати її та застосовувати в процесі виробничої діяльності.
ПРН13	Розуміти і вміти застосовувати на практиці сучасні стратегії збереження та примноження культурної спадщини у сфері хореографічного мистецтва.

ПРН14	Володіти принципами створення хореографічного твору, реалізуючи практичне втілення творчого задуму відповідно до особистісних якостей автора.
ПРН17	Мати навички викладання фахових дисциплін, створення необхідного методичного забезпечення і підтримки навчання здобувачів освіти.
ПРН18	Знаходити оптимальні підходи до формування і розвитку творчої особистості.

Порядок оцінювання результатів навчання з дисципліни

Використовуються такі форми поточного контролю та розподіл балів, які може отримати студент за тему:

Номер і назва теми практичних занять	Форми поточного контролю	Кількість балів за тему
1. Предмет і значення етики та естетики.	Експрес-контроль (2 бали). Есе (3 бали). Презентації (5 балів).	10
2. Принципи етико-моральної свідомості та спорт.	Тестування (5 балів). Кейси (5 балів).	10
3. Корпоративна етика	Захист обґрунтованих цін на послуги у сфері мистецтва (10 балів).	10
4. Спорт та екологічна етика	Реферат, доповідь та презентації на задану тему та їх обговорення (10 балів).	10
5. Проблема іміджу в корпоративній етиці	Захист підготовлених концепцій реклами спортивного клубу (10 балів).	10
6. Етика та етикет у спорті.	Експрес-контроль (2 бали). Есе (3 бали). Презентації (5 балів).	10
7. Бізнес-етикет та дрес-код	Реферат, доповіді та презентації на задану тему (10 балів).	10
8. Особливості національної етики та етикету	Експрес-контроль (2 бали). Есе (3 бали). Презентації (5 балів).	10
9. Діловий протокол у спортивній та мистецькій діяльності.	Реферат, доповіді та презентації на задану тему та їх обговорення (10 балів).	10
10. Етика та естетика спортивного та мистецького середовища.	Тестування (5 балів). Кейси (5 балів).	10
Усього:		100

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна: електронні презентації лекцій, тести платформи електронного навчання Moodle.

Рекомендовані джерела інформації:

Основна література

1. Адорно Т. Теорія естетики: Пер. з нім. / Т.Адорно – К.: Основи, 2002.
- 2.Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці / К.-О.Апель - С.444-445.
3. Афанасьєв І. Діловий етикет : 2-е вид., перероб. і доп / Афанасьєв І. – К. : “Альтерпрес”, 2014. – 352 с. – рос. мовою.
4. Барвінський А.О. Соціологія: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів / А.О. Барвінський – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 328 с.
5. Білик Е. Сучасна енциклопедія етикету: 1000 правил і корисних порад /Е. Білик, Пер. з рос. Олени Росінської. – Донецьк: БАО. – 2015. – 382 с.
6. Болотіна Г.О., Ляшко Н.Ю. Дрес-код як частина корпоративної культури організацій // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2010. – С.50-53.
7. Бралатан В.П. Професійна етика: навч. посібник / В.П. Бралатан, І.В. Гуцаленко, Н.Г.Задирко – К.: Центр учбової літератури. – 2019. – 251 с.
8. Венедиктова В.И. Ділова репутація: особистість, культура, етика, імідж ділової людини / В.И. Венедиктова
9. Габермас Ю. Мораль і моральність. Чи стосуються гегелівські заперечення Канта також і дискурсивної етики / Ю.Габермас // Комунікативна практична філософія. Підручник.
10. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості / Ю. Габермас. - Львів: «Літопис» – 2019. – 320 с.
11. Галушко В. П. Діловий протокол та ведення переговорів / Галушко В. П. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2012. – 223 с.
12. Гах Й. М. Етика ділового спілкування : навч. посібник / Гах Й. М. – К. : Центр навч. літератури, 2015. – 160 с.
13. Герет Т. Етика бізнесу: монографія /Томас Герет, Річард Дж. Клонскі, Пер. з англ. Остап Ватаманов. Ред. Степан Панчишин, Роман Цяпало. – 2-е вид, - К.: Основи. – 1999. – 214 с.
14. Герчанівська П. Е. Культура управління : навч. посібник / П.Е. Герчанівська – К. : ІВЦ Видавництво “Політехніка”, 2015. – 152 с.
15. Гіденс Е. Соціологія. К.: Основи, 1999. – 726 с.
16. Горбатенко В.П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / В.П. Горбатенко – К., 2017
17. Грищенко Т.Б. Етика ділового спілкування / Т.Б. Грищенко. – К.: «Центр учбової літератури». – 2017.
18. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі. Пер. з нім., примітки та післямова А. Єрмоленка / В.Гьосле – К.: Лібра, 2003.

19. Зусін В. Я. Етика та етикет ділового спілкування: навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. / В.Я. Зусін – К.: Центр навч. літератури. - 2015. – 224 с.
20. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник / А.М.Єрмоленко // Київ: 2019. – 488 с.
21. Єрмоленко А. Соціальна етика та екологія / А.Єрмоленко – К.: Лібра. – 2010. 416 с.
22. Калашник Г. М. Вступ до дипломатичного протоколу та ділового етикету : навч. посібник / Г.М. Калашник – К.: Знання, 2017. – 143 с.
23. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г.Йонас // Пер. з нім.- К.: Дух і Літера. - 2012.
24. Карабут І.І. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / І.І. Карабут, Г.Г.Ружило // Спортивна наука України. – 2016. - №2, С.105-115.
25. Корпоративна культура: навчальний посібник. Під заг. ред. Г.Л.Хаєта. – К.: Центр навчальної літератури. – 20015. – 403 с.
26. Кубрак О. В. Етика ділового та повсякденного спілкування : навч. посібник / Кубрак О. В. – Суми : ВДТ “Університетська книга”, 2015. – 221 с.
27. Культура ділового спілкування: Навч. посібник/ Укл. Л. Зубенко, В. Немцов. – К.: ЕксОб. – 2016. – 196 с.
28. Малахов В. Етика / В.Малахов К.: Наукова думка, 2013.
26. Митителло В.Л. Етика й етикет ділової людини / В.Л.Митителло - Самара, 1992.
27. Карабут І.І. Етичні аспекти проблем сучасного спорту / І.І. Карабут // Спортивная наука України. – 2010. - №2. – С.105-115.
29. Палеха Ю. І. Ділова етика: навч.-методичний посібник / Палеха Ю. І. – К. : ЄУФІМБ, 2017.– 250 с.
30. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин: навч. посібник / Ю.І. Палеха – К.: Кондор, 2018. – 356 с.
31. Палкін В. А. Етикет підприємницької діяльності (у схемах, таблицях, малюнках, завданнях для самостійної та індивідуальної роботи): навч. посібник / В. А. Палкін. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2003. – 60 с.

Додаткова література:

1. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібник / Радевич-Винницький Я. – К. : Знання, 2016. – 291 с.
2. Робинсон Д. Доможися від людей найкращого / Д.Робинсон - М. - 1994.
3. Статінова Н.П., Радченко С.Г. Етика бізнесу: Навч. Посібник. – К.: 2001. – 280 с.

Електронні ресурси:

1. Allref.com.ua/Pravila_etiketu
2. bukvar.su/fizkultura-i-sport.
3. www/etica.in.ua/etica-normal-moral-moral-nist-pohodzhennya-terminiv/

5.etuket.com/national

6.expat.su/Italy/manery-i-etiket-italyantesv/

7.[www/info.library.com.ua/books](http://www.info.library.com.ua/books)

8.infotour.in.ua/rudenko31.htm